

סעיף 46 א' כמנוף לפיתוח החברה האזרחית הערבית בישראל

כתיבה ועריכה:

אחמד מוהנא, רובא אבו ראס מוגרבי

3	 דברי מנכ"ל
4	 מבוא
4	 רשת קודרה
4	 הרציונל להקמת קודרה
7	 טופס 46 א
8	 חשיבות ורציונל להתמקדות
8	 השפעת אישור 46 א' על עמותות בחברה הערבית
9	 המצב הנוכחי והפער בנגישות לאישור 46 א' בקרב החברה הערבית
10	 מדוע עמותות ערביות אינן מגישות בקשה לאישור 46 א'?
10	 החברה האזרחית הערבית והנתינה המאורגנת
10	 הנתינה האסטרטגית בחברה הערבית
11	 המלצות אסטרטגיות
14	 סיכום

חברות וחברי רשת, תורמים, עמותות ושותפים יקרים,

בשנים האחרונות בחרה רשת קוֹדֶרָה להתמקד במציאת דרכים להעמקת מקורות המימון העצמאי של ארגוני החברה האזרחית הערבית, לא כמותרות אלא כיסוד הכרחי לחוסן קהילתי, לעצמאות ולצמיחה.

דו"ח זה הוא פרי מהלך שבחן לעומק את סעיף 46 א' לפקודת מס הכנסה ככלי אסטרטגי בידי עמותות, ומציג לראשונה תמונת מצב רחבה, נתונים עדכניים והמלצות ישימות לצמצום פערי הידע והנגישות.

הדו"ח הוא **מצפן מעשי לתורמים ולעמותות כאחד**: הוא מספק תשתית נתונים ומשמש כלי לקבלת החלטות מבוסס ידע, במטרה להגדיל את היקף התרומות ולמקד אותן בהשפעה החברתית המרבית. על ידי זאת, אנו ברשת קודרה מקווים לקדם צעד נוסף את תחום הפלינתרופיה והנתינה המאורגנת בחברה הערבית.

הפקת הדו"ח לא הייתה מתאפשרת ללא שותפות עמוקה עם צוות חוקרים מקצועי וחדור שליחות: תודה לחוקרת **רובא אבו-ראס מוגרבי**, שהובילה איתי יד ביד את תהליך היצירה של מסמך זה - המחקר, הכתיבה והעריכה - תודה מיוחדת על יסודיות, נחישות ולב גדול. לחוקרת **עדן סעדה** ולכל **צוות קוֹדֶרָה** על איסוף הנתונים בשטח וממקורות שונים, עיבודם ושיקופם הבהיר והמוקפד.

תודה ל**רו"ח נמרוד שלבי** על הייעוץ המקצועי, ההכוונה והליווי הצמוד לאורך כל הדרך. תודה מיוחדת גם ל**"יוזמות בידר – מובאדרות"** על הובלה ושותפות במהלך האסטרטגי לקידום נושא סעיף 46א' בעמותות החברה האזרחית הערבית – תמיכתן הבלתי מתפשרת אפשרה לנו לא רק להפיק את הדו"ח, אלא לעצב כיוון מערכתי לשינוי.

כולכם תרמתם לכך שהדו"ח יהיה לא רק מסמך ידע עשיר, אלא **מצפן החלטות לתורמים** ומנוע צמיחה לעמותות המבקשות לפרוץ דרך ולהגדיל את מעגל ההשפעה שלהן. אני מזמין אתכם, קהילת התורמים, מנהלות ומנהלים במגזר השלישי, אנשי מקצוע ומקבלי החלטות, להשתמש בתובנות המוצגות כאן: להעמיק את הנתינה, להגדיל את מעגל ההשפעה ולהוביל יחד תרבות של נתינה מאורגנת, אסטרטגית ומשנה מציאות.

בברכה ובהערכה,

אחמד מוהנא

מנכ"ל רשת קוֹדֶרָה

יוני 2025

בעשורים האחרונים החברה הערבית בישראל מתמודדת עם אתגרים מערכתיים נרחבים, הנובעים ממיקומה החברתי-כלכלי ומיחסה המורכב למבני הכוח המרכזיים במדינה. על רקע זה, בשנת 2020 הוקמה קודרה - רשת התורמים ערבים (ע"ר) - מתוך הכרה בצורך ביצירת שינוי עומק מקיים, הנשען על פילנתרופיה יזומה, מאורגנת ואסטרטגית.

כיום, רשת קודרה מאגדת 64 חברות וחברים הפועלים יחדיו לחיזוק תחום הנתינה בחברה הערבית בישראל, מתוך הבנה שנתניה היא כוח מניע לשינוי חברתי, ולא רק מענה למצוקה. רשת קודרה חותרת להקים תשתית פילנתרופית מקצועית, סדורה ויציבה, ובכך תתמוך ביצירת פתרונות חברתיים-כלכליים, תקדם שוויון הזדמנויות, ותתרום לחיזוק הלכידות החברתית.

הרקע והסיבות להקמת קודרה

למרות קיומם של אתגרים חברתיים וכלכליים נרחבים בחברה הערבית בישראל, המענים הפילנתרופיים הפועלים בה כיום אינם משקפים את היקף הצרכים ואת עומק הפערים. אף שבחברה הערבית נטועה מסורת עשירה של נתינה, בעלת יסודות דתיים ותרבותיים, הרי שהנתינה אינה ממוסדת דייה ואינה משתלבת במערכות הפילנתרופיה הקיימות. שני אקו-סיסטמים פילנתרופיים מרכזיים קיימים סביבה כיום: אחד השייך לחברה היהודית בישראל ובעולם, ואחר השייך לעולם הערבי. אולם, בפועל החברה הערבית בישראל אינה חלק טבעי בהם, בין היתר בשל מורכבות פוליטית וחברתית.

מתוך צורך זה הוקמה רשת קודרה - יוזמה שמטרתה להקים שדה פילנתרופי עצמאי, מקצועי ובר קיימא בחברה הערבית. יעדיו של שדה זה הם להשתלב בשדה הפילנתרופי המקומי והבינלאומי, להרחיב את מעגלי ההשפעה, לעודד שותפויות רב-מגזריות, ולבסס מענה חברתי הוגן ועמוק. לשם השגת יעדים אלה רשת קודרה פועלת לקידום שלוש מטרות מרכזיות: הגדלת היקף התרומות והשפעתן, חיזוק תחושת השייכות והסולידריות, ופיתוח שיתופי פעולה בין מגזרים.

החברה האזרחית הערבית ופילנתרופיה

אף שהחברה הערבית מהווה כ-21% מאוכלוסיית המדינה, רק כ-4.8% מהאלכ"רים הפעילים והמדווחים בישראל הם אלכ"רים ערביים, ורק 2% מהם עם ניהול תקין. חשוב לציין כי מרבית האלכ"רים קטנים ומקומיים, והם מתמודדים עם מגבלות תקציביות, ניהוליות ורגולטוריות.

נוסף לכך, מתוצאות מחקרים שנעשו בשנים האחרונות עולה כי מתוך 875 מכרזים ממשלתיים שבוצעו על ידי ארגוני החברה האזרחית בשנת 2019, רק 22 מכרזים (פחות מ-3%) הופעלו על ידי ארגונים ערביים^[1]. מכלל ההכנסות של ארגוני החברה האזרחית, המספקים שירותים חברתיים בתחום הרווחה, רק 2% מופנים לארגונים ערביים. נתונים אלה מדגישים את הפער העצום בין הצרכים החברתיים של החברה הערבית לבין המשאבים העומדים לרשות האלכ"רים הפועלים בה.

הנתינה האסטרטגית בחברה הערבית

תחומי נתינה עיקריים

חינוך, מוסדות
דת וסיוע
למצוקות בעולם
הערבי

העברה בין דורית

תורמים חדשים
רואים את עצמם
כממשיכי דרכם
של אבותיהם
ושל סביהם

נתינה בעתות משבר

נפוצה יותר
מהנתינה
הארגונית -
אסטרטגית

נתינה ברמה המקומית

רוב התרומות
מופנות לפיתוח
הקהילה
המקומית שבה
חי התורם

[1] פרופ' ג'מאל א', ד"ר אלמוג-בר מ', קוקבין ו' וד"ר אסעיד ר', ארגונים ערביים-פלסטיניים בחברה האזרחית בישראל אוגוסט 2019.

דו"ח זה מתמקד בסעיף 46 א'.

טופס זה הוא האישור הרשמי שמנפיקה רשות המסים לעמותות ומוסדות ציבור, הקובע שהעמותה מוכרת לפי סעיף 46 לפקודת מס הכנסה. קיומו של הטופס מאפשר לתורמים זכאות לקבלת זיכוי מס על תרומותיהם.

החשיבות: פיתוח ידע והעלאת מודעות

האישור הניתן באמצעות סעיף 46 א' אינו רק הטבה כלכלית לתורם; הוא תו איכות ארגוני המאפשר לתורמים לוודא שהשקעתם החברתית נתמכת בתקני שקיפות וממשל תקין. תו איכות ארגוני זה מחזק את אמון הציבור ומשמש משאב יציב במצבי שגרה וחירום. למרות זאת, פחות משלושה אחוזים מהעמותות הערביות מחזיקות באישור זה. פער זה נובע בראש ובראשונה מחוסר במידע, ממחסומים בירוקרטיים וממחסור בליווי מקצועי, נוסף לחוסר במידע נגיש ומהימן בקרב קהילת התורמים. הצגת הנתונים, ניתוח הסיבות לפער זה וכן הצעת מודל ליווי ייעודי הם שלבים מכריעים בדרך ליצירתה ולהטמעתה של תרבות פילנתרופית אסטרטגית וממוסדת בחברה הערבית.

הרציונל: חזון ערכי כלכלי משולב

סעיף 46 א' משמש מנוף כפול עבור אלכ"רים ערביים: מצד אחד – הגדלת היקף התרומות המקומיות והבינלאומיות, נוסף להענקת ודאות, החזר מס ושקיפות לבחירת פרויקטים בעלי ערך חברתי מוכח; מצד שני – חיזוק תשתיות הניהול, השקיפות והמדידה שהם אבני דרך לבניית אמון בין עמותות, תורמים וגופים ציבוריים.

כאשר ידע מקצועי נגיש, תהליכים מובנים וליווי אישי נפגשים – ההשפעה החברתית מוכפלת. לכן רשת קודרה השקיעה מאמצים בכתיבת דו"ח זה: כדי שמידע אמין ומסודר יסמן את הדרך לעמותות, ליועצים כלכליים, לרואי חשבון ולתורמים – מראשית הגשת הבקשה ועד קבלת האישור; וכדי לקדם פיתוח תרבות נתינה אסטרטגית והרחבת מעגלי הנתינה וההשפעה.

הערך שדו"ח זה מעניק לתורמים הוא כלי מסייע לקבלת החלטות מבוסס נתונים, המאפשר למקד תרומות בארגונים בעלי מטרה שקופה ומוצהרת, שלהם השפעה מוכחת בשטח. זאת תוך מינוף הטבת המס שבסעיף 46 א' והגדלת היקף התרומה נטו. **הערך שהדו"ח מעניק לעמותות** הוא מפת דרכים מעשית לקבלת האישור ולהטמעת תהליכי ניהול ושקיפות, המחזקים את אמון הציבור ומגדילים תרומות מקומיות ובינלאומיות.

אחת ההזדמנויות המרכזיות ליצירתו של שינוי בשטח היא קבלת "אישור מוסד ציבורי" מרשות המיסים, או בשמו המוכר – "אישור לפי סעיף 46 א' לפקודת מס הכנסה".^[1] אישור זה מאפשר לתורמים ליהנות מהחזר מס בגובה 35% מסכום התרומה, ליחידים ולעוסקים, וכן משיעור מס החברות עבור חברות בע"מ. מעבר להטבה הכלכלית, הטופס מייצג אישור על פעילותו התקינה והמקצועית של הארגון ללא כוונת רווח (להלן: "אלכ"ר") ובכך מגביר את האמון הציבורי והעסקי בעשייתו.

עבור אלכ"רים בחברה הערבית, האישור משמש מנוף אסטרטגי מכריע, המאפשר להם להציע לתורמים תמריץ כספי משמעותי ובכך להגביר את כדאיות התרומה, לחזק את עצמאותם הפיננסית ולהפחית את התלות במקורות מימון ממשלתיים.

למרות חשיבותו, ובהתאם לנתונים המוצגים באתר גיידסטאר, שיעור האלכ"רים הערביים שמחזיקים באישור לפי סעיף 46 א' נמוך מאוד: רק 206 מוסדות ערביים מתוך 10,395 מוסדות בעלי אישור בישראל (כ-2%). פער זה מחדד את הצורך הדחוף בפעולה יזומה להנגשת המידע והסיוע לאלכ"רים מהחברה הערבית.

[1] אישור לפי סעיף 46 א' לפקודת מס הכנסה לעניין תרומה למוסד ציבורי

חשיבות העיסוק בנושא ויתרונותיו

1 אישור לפי סעיף 46 א' כמנוף אסטרטגי – האישור משמש לא רק להגדלת היקף התרומות, אלא גם לחיזוק התשתית הארגונית והאמינות הציבורית של האלכ"רים.

2 מחסומים חברתיים ומוסדיים – חוסר בידע, בזמן ובמשאבים מונע מאלכ"רים רבים לנצל את האפשרות הזו. ניתן להתגבר על חסמים אלה באמצעות ליווי וסיוע מקצועי.

3 הכרחיות ולא מותרות – קידום קבלת האישור עבור אלכ"רים ערביים אינו מותרות אלא הכרח. מהלך זה יכול להביא לשיפור כללי במעמד החברה האזרחית הערבית, להגדלת יכולת ההשפעה של אלכ"רים ולהרחבת מעגלי ההזדמנויות הכלכליות והחברתיות.

4 יציבות מול מצבי משבר – אלכ"רים עם אישור לפי סעיף 46 א' הפגינו יציבות יחסית בתקופת משבר הקורונה, בעוד שמרבית הענף החברתי דיווח על ירידה בתרומות. זוהי עדות נוספת לחוסן שמעניק האישור.

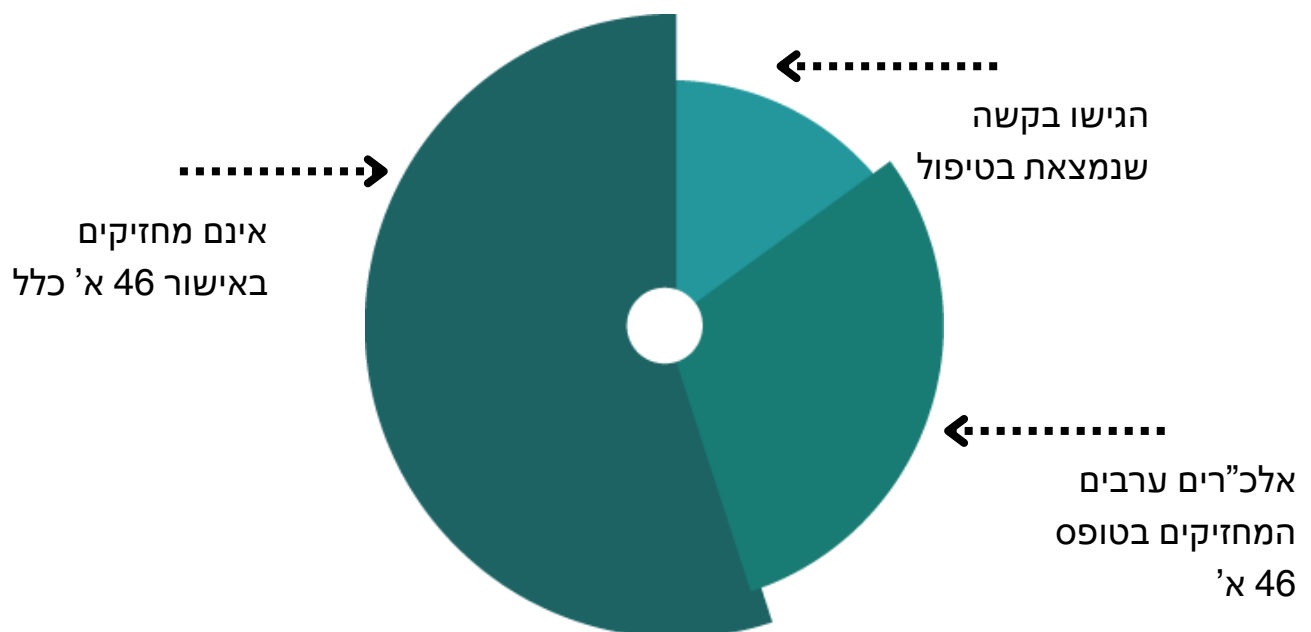
השפעת אישור לפי סעיף 46 א' על אלכ"רים בחברה הערבית

רשת קודרה ביצעה מיפוי בקרב 27 עמותות מהחברה הערבית, שקיבלו אישור לפי סעיף 46 א' משנת 2019 ואילך. מתוצאות מיפוי זה עולה כי לאחר שנה מקבלת האישור התרומות מישראל ומחו"ל כמעט והכפילו את עצמן. ממצאים אלה מדגישים את החשיבות האסטרטגית של קבלת אישור לפי סעיף 46 א' כתנאי קריטי להגדלת היקף התרומות הניתנות לאלכ"רים ערביים, ובכך להרחבת השפעתם החברתית.

המצב הנוכחי והפער בנגישות לאישור 46 א' בקרב החברה הערבית

סקר שנערך על ידי קודרה בקרב 47 עמותות ערביות מצביע על כך ש-34.04% מהעמותות מחזיקות כיום באישור 46א', בעוד ש-12.77% נוספות נמצאות בתהליך הגשה שבטיפול. עם זאת, מרבית העמותות - 53.19% , אינן מחזיקות כלל באישור זה, נתון הממחיש פער משמעותי הדורש התייחסות והסרת חסמים:

מבין האלכ"רים שאין להם אישור

84% מעולם לא הגישו בקשה, 4% הגישו בקשה שנדחתה.

כלומר: על כל 25 עמותות - רק אחת ניסתה להגיש בקשה, וגם היא נדחתה.

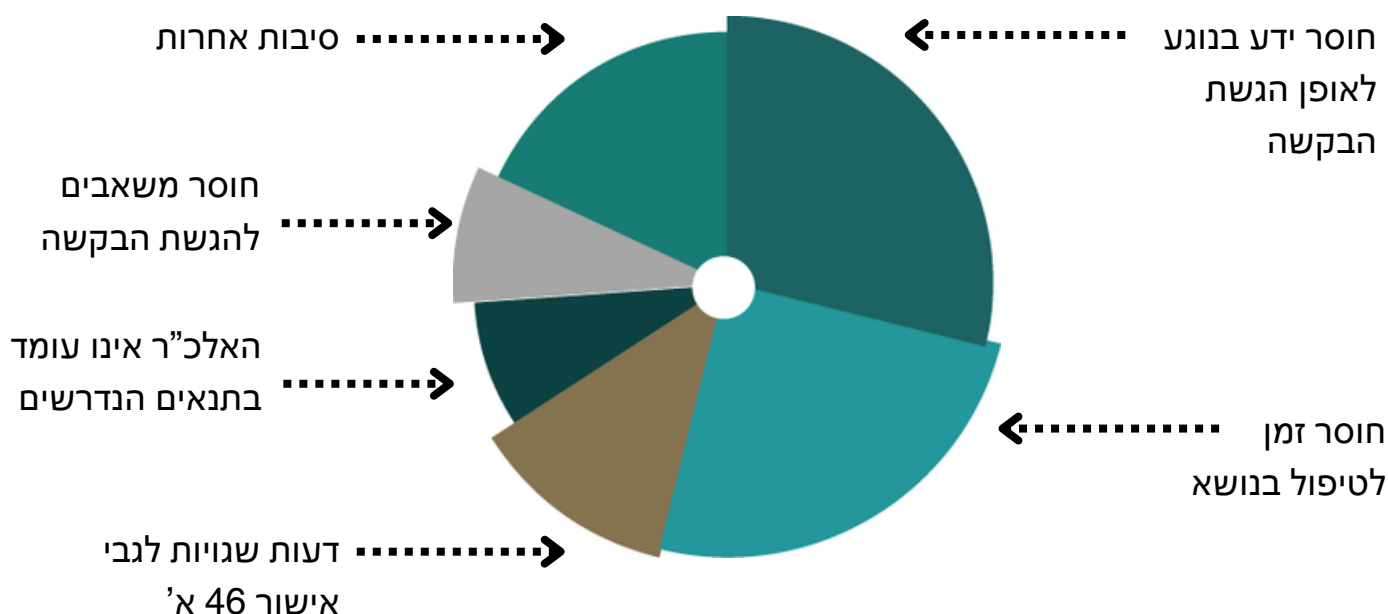
בהתאם לנתונים המוצגים באתר גיידסטאר, פער זה בולט במיוחד כאשר בוחנים את התמונה הכללית:

1. מתוך 21,377 ארגונים ללא כוונת רווח הפעילים בישראל, רק 1,026 אלכ"רים (4.8%) הם מהחברה הערבית.

2. מתוך 10,395 מוסדות בישראל המחזיקים באישור לפי סעיף 46 א', רק 206 מוסדות ערביים (2%) מחזיקים אישור זה.

מדוע עמותות ערביות אינן מגישות בקשה לאישור לפי סעיף 46 א'?

מהנתונים עולה כי הגורמים המרכזיים לאי-הגשת בקשה לאישור 46 א' הם בראש ובראשונה חוסר ידע בנוגע לאופן הגשת הבקשה (29.17%) וחוסר זמן לטיפול בנושא (25%). סיבות נוספות שהוזכרו כוללות דעות שגויות לגבי תהליך האישור (12.5%), מחסור במשאבים הדרושים להגשת הבקשה (8.33%) וכן מצבים שבהם האלכ"ר כלל אינו עומד בתנאים הנדרשים (8.33%):

כיצד האלכ"רים המחזיקים בטופס 46 א' הגישו את הבקשות?

לפי הסקר שערכה רשת קודרה, מבין האלכ"רים שהגישו בקשה לקבלת אישור 46 א', רוב גדול (61.9%) עשו זאת באמצעות רואה החשבון של האלכ"ר, 14.29% באמצעות האלכ"ר עצמו, 14.29% באמצעות יועץ חיצוני ו-4.76% באמצעות רו"ח ויועץ חיצוני גם יחד.

הנתונים מצביעים על חוסר ועל פער עמוק במעורבות החברה הערבית בשדה הפילנתרופי הממוסד בישראל, בהשוואה לפילנתרופיה בחברה היהודית; פער שנובע, בין היתר, מהעדר גישה לאחד הכלים המרכזיים לגיוס תרומות: אישור לפי סעיף 46 א'. כדי לצמצם את הפער הזה יש להנגיש את האישור ככלי צמיחה למגזר השלישי הערבי.

אנו ממליצים על חמש פעולות אסטרטגיות מרכזיות:

1. העלאת המודעות לחשיבותו של אישור לפי סעיף 46 א' בחברה הערבית

יש לקיים מאמץ יזום ורחב להעלאת המודעות של תורמים פוטנציאליים, של בעלי עסקים ושל יזמים בחברה הערבית לחשיבות התרומה לאלכ"רים בעלי אישור לפי סעיף 46 א'. מדובר במהלך העשוי להניע תהליך עומק של שינוי תפיסתי ממודל תרומה אינטואיטיבי ובלתי פורמלי למודל של תרומה אסטרטגית, ממוסדת הכוללת גם תמריץ מובהק.

2. הקמת תוכנית ליווי ייעודית לאלכ"רים ערביים בהגשת בקשה לקבלת אישור לפי סעיף 46 א'

הפערים אינם נובעים רק מהיעדר רצון, אלא בעיקר מחוסר בידע, בכלים וביכולת להתנהל מול מערכת רגולטורית. קודרה מציעה להוביל תוכנית כוללת שתנגיש את ההליך לאלכ"רים ערביים, ותכלול:

- סדרת הכשרות ברמת השטח, שיסבירו ויתווכו את התהליך לפי שלבים
- ליווי פרטני על ידי יועצים מומחים
- מאגר מקוון פתוח המכיל מסמכים, תבניות ומדריכים בערבית

3. בניית קהילה מקצועית תומכת סביב הנושא של אישור לפי סעיף 46 א'

לצד ליווי מקצועי יש לבנות גם רשת תמיכה מקצועית, פרקטית וקהילתית שתאפשר למידת עמיתים.. אלכ"רים שכבר הצליחו לקבל את האישור עשויים להפוך למשאב חשוב עבור אלכ"רים בתחילת דרכם.
יש להקים:

- מערך מנטורינג בין אלכ"רים מנוסים לבין אלכ"רים חדשים
- פורומים מקצועיים שבהם ישתתפו מנהלות ומנהליים, רואי חשבון, יועצים משפטיים ומומחים פילנתרופיים
- למידת עמיתים בקבוצות, שתחזק את תחושת השייכות והמקצועיות.

4. חיזוק ארגוני לאלכ"רים במסגרת התנאים לקבלת אישור לפי סעיף 46 א'

קבלת אישור לפי סעיף 46 א' מחייבת עמידה במבנה ניהולי ובהצגת דו"חות תקינים. לכן נדרשת השקעה בבניית היכולת הארגונית של אלכ"רים ערביים, במיוחד הקטנים והקהילתיים שבהם. מומלץ לפתח:

- תוכניות הכשרה בנושאים כמו ניהול פיננסי, מדידה והערכה ודיווח
- ליווי בתכנון מערכות בקרה, תקציב ודיווח תקין.

5. יצירת שותפויות אסטרטגיות וקביעת מדיניות

ההמלצה זו מכוונת לקידום מהלכים מערכתיים, שיסייעו לפילנתרופיה הערבית להתפתח. יחד עם שותפים, תוביל רשת קודרה מערך למיפוי החסמים שעומדים לפני אלכ"רים ערביים ותרומותיהם. למעשה, עבודת מיפוי זו החלה להתבצע כבר לפני שנים אחדות.

- קידום שיח עם רשויות המס להקלות מותאמות עבור אלכ"רים קטנים
- חיבור בין אלכ"רים ערביים לבין גופי פילנתרופיה בישראל ובעולם
- יצירת פלטפורמה לשיתוף פעולה בין-מגזרי.

המלצות	תחום פעולה
קמפיינים, ימי עיון ושינוי תפיסתי בנוגע לתרומה ממוסדת	העלאת מודעות לחשיבות אישור לפי סעיף 46 א'
הכשרות, ליווי ע"י יועצים מומחים, מאגר ידע בערבית	תכנית ליווי אלכ"רים ערביים
מנטורינג בין אלכ"רים, פורומים מקצועיים, קבוצות למידת עמיתים	קהילה מקצועית תומכת
הכשרות בניהול, במדידה והערכה ובתקציב	חיזוק תשתית ארגונית
מיפוי חסמים, חיבור לגופים פילנטרופיים, קידום שיח עם רשויות	מדיניות ושותפויות אסטרטגיות

הדו"ח שלעיל נועד לשקף מגוון היבטים: הסיפור של קודרה, מושגי המפתח (כמו חשיבות סעיף 46) וכן נתונים מעוררי מחשבה על מצב הפילנתרופיה בחברה הערבית.

אנו מקווים שהמלצותינו יביאו ליצירת שיח ולפעולה.

